

Кімге: Энергетика және инфрақұрылымды дамыту басқармасы
Автордың аты-жөні: Талдықорған қаласының жұмыспен қамтуды үйлестіру және әлеуметтік бағдарламалар бөлімінің бас маманы:
Ж.Н. Кыдырбекова
Күні: 14.10.2024 ж.

АНАЛИТИКАЛЫҚ ЖАЗБА

Тақырыбы: Инфрақұрылымға қатысты өзекті мәселелерді шешу
Кілт сөздер: Инфрақұрылымды дамыту, энергетикалық қауіпсіздік, АЭС-тің маңызды рөлі, экологиялық мәселелер.

Кіріспе. Инфрақұрылым – кез келген мемлекеттің экономикалық және әлеуметтік дамуының негізі. Ол транспорт, энергетика, сумен қамтамасыз ету, байланыс және әлеуметтік қызметтер секілді маңызды салаларды қамтиды. Заманауи инфрақұрылымның дамуы халықтың өмір сапасын арттыру, инвестициялық климатты жақсарту және экономикадағы бәсекеге қабілеттілікті көтеру үшін шешуші рөл атқарады. Дегенмен, инфрақұрылымға қатысты бірнеше өзекті мәселелер, соның ішінде ескірген жүйелер, қаржыландыру тапшылығы, экологиялық факторлар мен басқару тиімділігі секілді қиындықтар бар.

Жалпы инфрақұрылымды дамыту —әлеуметтік тұрақтылықты және халықтың өмір сапасын арттыру үшін маңызды. Инфрақұрылымның тиімділігі елдің даму стратегиясына, инвестицияларға, технологиялық инновацияларға және қоғамдық саясатқа байланысты.

Атом электр станциялары (АЭС) инфрақұрылымына қатысты өзекті мәселелер энергетикалық қауіпсіздік, экологиялық тұрақтылық және экономикалық тиімділікпен тікелей байланысты. Заманауи әлемде энергия қажеттіліктері күн сайын артып келеді, сондықтан АЭС-тің рөлі маңызды болып табылады. Алайда, АЭС-тің құрылымы мен жұмысы әр түрлі қиындықтарға, соның ішінде қауіпсіздік, радиоактивті қалдықтарды басқару, экологиялық әсер және қаржылық тұрақтылық мәселелеріне тап болады. Осы мәселелерді тиімді шешу үшін кешенді стратегиялар мен инновациялық технологияларды енгізу қажет. АЭС инфрақұрылымына қатысты негізгі мәселелер мен оларды шешу жолдары қарастырылады. Осы мәселелерді шешу үшін кешенді тәсілдер мен инновациялық шешімдердің қарастырылуы.

Инфрақұрылымға қатысты өзекті мәселелер:

1. Ескірген инфрақұрылым: Көптеген жерлерде инфрақұрылым объектілері (жолдар, көпірлер, су жүйелері) ескірген, бұл олардың қауіпсіздігі мен тиімділігін төмендетеді. Мұндай жағдай апаттарға, тіпті экономикалық шығындарға әкелуі мүмкін. Мәселені шешу үшін жаңарту

және жөндеу жұмыстарын жүргізу, заманауи технологияларды енгізу қажет.

2. Қаржыландыру тапшылығы: Инфрақұрылымды дамыту үшін қажетті инвестициялар көбінесе жетіспейді. Мемлекеттік бюджеттің шектеулілігі мен инфрақұрылымдық жобаларды қаржыландырудағы тапшылық ұзақ мерзімді шешімдер қабылдауға кедергі келтіреді. Бұл мәселені шешу үшін мемлекеттік-жекешелік әріптестікті дамыту, халықаралық қаржылық институттармен ынтымақтастықты арттыру маңызды.

3. Экологиялық мәселелер: Инфрақұрылым жобалары экологиялық балансқа әсер етуі мүмкін. Қоршаған ортаны қорғау талаптарын ескермей жүргізілген құрылыс жұмыстары экологиялық апаттарға әкелуі мүмкін. Жобаларды экологиялық тұрғыдан бағалау және тұрақты даму принциптерін енгізу бұл мәселені шешуге көмектеседі.

4. Технологиялық даму: Цифрландыру және инновациялық технологиялардың енгізілуі инфрақұрылымның тиімділігін арттыруға мүмкіндік береді. Дегенмен, көптеген жерлерде бұл бағытта елеулі кедергілер бар, соның ішінде білім мен дағдылардың жетіспеушілігі. Техникалық білім беру мен кәсіби дамуға инвестициялау маңызды.

5. Басқару және координация: Инфрақұрылымдық жобалардың тиімді жүзеге асырылуы үшін мемлекеттік органдар мен жеке сектор арасындағы тиімді координация қажет. Көптеген жағдайда, жобалардың ұзақ мерзімді стратегиялары мен мақсаттары жоқ, бұл уақыт пен ресурстардың ысырап болуына әкеледі. Жобаларды басқару жүйесін жетілдіру мен айқын жоспарлауды енгізу керек.

Инфрақұрылымға қатысты өзекті мәселелер кешенді түрде шешуді талап етеді. Жоғарыда аталған мәселелердің шешімі экономикалық өсуді, халықтың өмір сапасын және жалпы мемлекеттің тұрақтылығын арттыруға көмектеседі. Тиімді саясат, инновациялар және халықаралық ынтымақтастық – инфрақұрылымды дамытудағы басты бағыттар.

Қазақстан Республикасының Президентінің 2024 жылдың 2 қыркүйегіндегі жолдауы негізінде:

-Қазір энергия өндіретін жаңа нысандар салу үшін берілетін несиелік шарттарын еместігі, сондықтан Үкімет қаржы институттары арқылы ұзақ мерзімге арналған қолжетімді несиелік беру жолдарын ойластыруды;

-Мемлекеттің ұзақ уақытқа арналған нақты тариф саясаты, яғни тиісті жоспары болуы керек. Бұл – осы салаға "ұзақ мерзімге инвестиция тартудың" негізгі шарты. Алайда тұтынушыларға арналған тарифтің орынсыз өсуіне жол беруге болмайтындығы; [1]

- Энергетика және коммуналдық шаруашылық саласын жаңғырту жөніндегі ұлттық жобаны жыл соңына дейін бекіту, коммуналдық ресурстарды үнемдеу мәдениетін қалыптастыру – өте өзекті мәселе. [5]

-Келесі жылдан бастап нақты ережелер енгізілуге тиіс. "Көп тұтынсаң – көп төлейсің" қағидатын басшылыққа алу қажет. Алайда тұтынушылар жеке монополистердің шырмауында жалғыз қалмауы; Заңнамаға әлеуметтік маңызы бар қызметтер деген ұғым енгізілуі керек. Оны мемлекеттік қызмет көрсету үдерісі сияқты реттеген жөн деп айтып өтті.

Инфрақұрылым дамымаған кезде елдің жалпы экономикалық және әлеуметтік жағдайы нашарлайды.

Отандық энергетикалық қауіпсіздікті қамтамасыз ету үшін атом энергетикасының толық циклына ие болу Қазақстан үшін басым бағыттың бірі болмақ. Қазақстан уран өңдеудің толық сатысына – АЭС-тің ядролық отын энергиясына әлі қол жеткізбеген. Бұл жұмыс, ең алдымен, энергетика және коммуналдық шаруашылық саласында жүргізілуі өте маңызды.

Қазір әлемде энергия тапшылығы күшейіп барады. Елімізге сенімді және экологиялық таза қуат көздері аса қажет. Сондықтан біз атом энергетикасын дамытуға баса мән берудеміз.

Бүгінде АЭС 32 елде, барлық құрлықтарда орналасқан (Австралия мен Антарктидадан басқа).

Әлемнің ең дамыған елдерінде (АҚШ, Қытай, Жапония, Оңтүстік Корея, Франция, Ұлыбритания) әлемдік атомдық қуаттың 70%-ы орналасқан. Бұл елдер атом энергетикасына өз экономикаларын әрі қарай дамыту үшін сенім артады.

Атом энергетикасына байланысты жалпы түрлі көзқарасқа ие адамзаттың атомды бағындыруы, атом энергетикасын игеруі – жиырма бірінші ғасырдың озық жетістігі.

АЭС салудың артықшылықтарымен кемшіліктері де бар.

АЭС салу шешімі ғылыми, экономикалық, экологиялық және әлеуметтік факторларды ескере отырып, мұқият талдау жасауды талап етеді, осыған орай алаңдаушылықпен қарау қалыпты.

Артықшылықтары: АЭС пен жаңартылатын энергия көздерін тиімді пайдалануды, қуаттылығына қарай белгілі бір мемлекеттің белгілі бір аумағындағы халықтың, өнеркәсіптердің тұрақты, ұзақ мерзімді энергетикалық қауіпсіздігін қамтамасыз етеді. Электр энергиясын өндіруді арттырады. Электр энергиясының импортына деген тәуелділікті азайтады. Экологиялық таза өнімді үйлестіреді. Экономикалық тиімді және шығыны аз болады.

Кемшіліктері: Қауіпсіздік мәселелері: бойынша апаттық жағдайлардың салдары ауыр болуы мүмкін, радиоактивті қалдықтар: пайдаланылған отынды қауіпсіз сақтау мәселесі, жоғары бастапқы инвестициялар: құрылыс пен технологияларға көп қаржы жұмсалады. АЭС салу шешімі ғылыми, экономикалық, экологиялық және әлеуметтік факторларды ескере отырып, мұқият талдау жасауды талап етеді. Әр елдің контекстіне байланысты шешім қабылданғаны жөн.

АЭС инфрақұрылымына қатысты өзекті мәселелерді шешу үшін технологиялық жаңарту, радиоактивті қалдықтарды басқару үшін қайта өңдеу технологиялары пайдаланылған отынды қайта өңдеу әдістерін дамыту, қалдықтарды қауіпсіз сақтауға арналған ұзақ мерзімді шешімдері, экологиялық әсеріне энергия өндірісінде экологиялық таза әдістерді қолдану, АЭС пен жаңартылатын энергия көздерін үйлестіру, инвестициялар тарту, жекеменшік және халықаралық инвестицияларды тарту, шығындарды бақылау, құрылыс пен эксплуатация шығындарын оңтайландыру, халықаралық ынтымақтастық, тәжірибе алмасу, басқа елдердің тәжірибесін зерттеу және қолдану, ғылыми-зерттеу жобалары, халықаралық зерттеулер мен жобалар арқылы технологияларды дамыту, қоғамдық қабылдау, ақпараттық компаниялар, халықты АЭС-тің артықшылықтары мен қауіпсіздігі туралы ақпараттандыру, қоғамдық пікірді ескеру, жергілікті тұрғындардың пікірлерін тыңдау және ескеру шараларын ұсынылуы керек. Осы шаралар АЭС инфрақұрылымының тиімділігін және қауіпсіздігін арттыруға көмектеседі.

Транспорттық жүйелерді дамыту экономиканың өсуі мен қоғамның әлеуметтік тұрақтылығына әсер етеді. Жолдар, теміржолдар, әуежайлар мен порттардың тиімділігі тауарлар мен қызметтердің қозғалысын жеңілдетеді. Жол желілерін жаңғырту, қоғамдық транспортты дамыту, логистикалық орталықтар құру.

Энергия өндіру және жеткізу жүйелері қоғамның қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін маңызды. Жаңартылатын энергия көздерін енгізу, АЭС-тің және ГЭС-тің тиімділігін арттыру — стратегиялық міндеттер. Жаңартылатын энергия жобаларын дамыту, энергия сақтау технологияларын енгізу. [3]

Су ресурстарын тиімді басқару және кәріз жүйелерінің сапасын арттыру — халықтың денсаулығын қамтамасыз ету үшін қажет. Су тазарту және сақтау жүйелерін модернизациялау, жаңартылған кәріз инфрақұрылымын енгізу. [2]

Ақпараттық технологиялар инфрақұрылымы экономиканың барлық салаларына әсер етеді. Интернет желісін, мобильді байланыс пен цифрлық қызметтерді дамыту маңызды. Интернет желісін кеңейту, цифрлық платформаларды дамыту, Smart City жобаларын енгізу.

Білім беру, денсаулық сақтау, мәдениет саласындағы инфрақұрылым қоғамның дамуына ықпал етеді. Мектептер мен медициналық мекемелерді жаңғырту, әлеуметтік қызметтерді жетілдіру.

Инфрақұрылымның дамуы қоғамның экономикалық және әлеуметтік тұрақтылығын қамтамасыз етеді. Жоғарыда аталған бағыттарды дамыту арқылы елдің болашағына тиімді инвестициялар жасауға болады.

Қорытынды. Инфрақұрылым – елдің экономикалық және әлеуметтік дамуының негізі, бірақ оның тиімді жұмыс істеуі үшін бірқатар

өзекті мәселелерді шешу қажет. Ескірген инфрақұрылым, қаржыландыру тапшылығы, экологиялық факторлар, технологиялық даму және басқару мәселелері кешенді түрде қарастырылуы тиіс. Тиімді саясат, инновациялық шешімдер мен мемлекеттік-жекешелік әріптестіктің дамуы инфрақұрылымдық жобалардың жүзеге асырылуын қамтамасыз етіп, халықтың өмір сапасын арттыруға, экономиканың бәсекеге қабілеттілігін жоғарылатуға мүмкіндік береді. Сондықтан, инфрақұрылымды дамыту – бүгінгі күннің маңызды стратегиялық міндеті болып табылады. Сондай-ақ, халықты АЭС-тің пайдасы мен қауіпсіздігі туралы ақпараттандыру.

Кешенді шешімдер мен стратегиялық жоспарлау арқылы инфрақұрылымды дамыту, қоғамның бәсекеге қабілеттілігін арттырып, тұрақты даму жолында алға басуға мүмкіндік береді. Инфрақұрылым — экономикалық өсудің негізі, сондықтан оған инвестиция жасау — болашаққа бағытталған маңызды қадам.

Пайдаланылған дереккөздер:

1. Қазақстан Республикасы Президентінің Жолдауы. (2024). Қазақстанның дамуы: инфрақұрылымдық жаңғырту <https://imbb.org.kz/kk/2024/09/03/prezident-kazahstana-kasym-zhomart-tokaev-vystupils-poslaniem-narodu-kazahstana/>
2. Қазақстан Республикасының Энергетика министрлігі. Энергетика және инфрақұрылымның даму стратегиясы. <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P080000060/>
3. Қазақ статистикасы. 2023 жылғы инфрақұрылымдық даму туралы есеп. <http://stat.gov.kz/> . <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P2300000264/>
4. Басқару Академиясы. Инфрақұрылымдық жобаларды басқару: жаңаша тәсілдер мен практикалар (2024). academy.kz
5. «Мысты өңір» аймақтық апталық. <https://search.app/2kJJ4NuTZFhqzqJg7>